
Com un fill de teixidor de lli va preparar-se per esdevenir un savi metge il·lustrat

Àngels Casanovas Romeu / Mercè Renom Pulit (Fundació Bosch i Cardellach)

El metge sabadellenc Anton Bosch i Cardellach és un exemple de professional il·lustrat de força èxit intel·lectual, que va rebre reconeixements de la Real Academia Médico Práctica de Barcelona. Des de ben jovenet va combinar els estudis amb diferents feines –de criat o donant classes–, per compensar les dificultats familiars de costejarlos-hi. I va fer un recorregut saltejat, fins a obtenir la llicenciatura, que el va dur, del seu Sabadell natal, a Palau-solità, Barcelona, València, Osca, Cervera i, de nou, a Barcelona. Amb vint-i-cinc anys, ja amb el títol a la butxaca, començà a exercir de metge a Bràfim l'any 1783. Aquest article mostra les vicissituds d'aquests anys de formació d'una de les persones de més relleu intel·lectual de Sabadell, on, a més d'haver-hi nascut, va viure els anys de més plenitud i activitat professional i cívica.

La figura d'Anton Bosch i Cardellach disposa d'alguns estudis i un cert reconeixement, principalment a Sabadell. Però encara queda molt per descobrir, de la seva persona, de la seva obra i de l'època que va viure. Avui, homes i dones del segle XXI coneixem de Bosch el que ell mateix ens va deixar escrit, però també ens hi podem aproximar, encara que de manera indirecta, amb l'estudi de la documentació conservada en arxius i biblioteques.

En aquest article volem presentar el context familiar i l'etapa de formació d'Anton Bosch i Cardellach. Volem explicar com el fill d'una família de teixidors de lli va arribar a ser un metge reconegut, membre de la Reial Acadèmia Mèdico-Pràctica de Barcelona i autor de diversos estudis, alguns dels quals van merèixer ser premiats, com s'explica en un altre article d'aquest dossier. I volem remarcar el mèrit de la seva trajectòria dels anys de formació, en què va haver de compaginar els estudis amb una sèrie d'activitats que li permetessin costejar-los i subsistir. Així és que deixarem per a un altre article fer una biografia cultural i política més completa del personatge, a la qual, d'altra banda, molts dels articles d'aquest dossier també s'hi aproximen.

Anton Bosch i Cardellach va néixer a Sabadell l'any 1758, en una família menestral arribada de Terrassa feia poc. Els pares no disposaven de mitjans per donar carrera als fills, però algú devia descobrir les aptituds del noi per a l'estudi i el va encarrilar. Tot sembla indicar que la primera intenció va ser que cursés la carrera eclesiàstica, però més endavant ell mateix va decidir estudiar medicina. Així és que, malgrat les dificultats econòmiques familiars, i gràcies a la seva intel·ligència, Anton Bosch i Cardellach va arribar a adquirir un molt bon nivell de coneixements, tant mèdics com culturals, una gran capacitat de descripció de les circumstàncies de la seva vida i de l'entorn, com també una remarcable ironia.

Segons deia ell mateix sobre la seva primera destinació a Bràfim:

“Sus parientes querían pasase a Tarrasa, pero algunos amigos médicos le encaminaron a la villa de Bràfim, en el campo de Tarragona, donde vivió muchos años, siendo desde un principio muy apreciado de sus moradores por su acierto, afabilidad y buen trato con todos. No fue de poco consuelo la buena voluntad con que observé ser recibido,

aplaidido y admirado en Bràfim, presuponiendo tenir un medico grande en un hombre de pequeña estatura, flaco y pálido, aunque buen hablador y agasajador de todo el mundo.”

Sembla que això ho va escriure Bosch en una mena d'autobiografia que fins ara no s'ha trobat (“Sucesos de mi vida”), que va servir de base d'una sèrie de vuit articles publicats al *Eco del Vallés* entre el setembre de 1864 i el febrer de 1865, quan feia uns trenta-cinc anys que s'havia mort.¹

A les qualitats que ell s'autoatribueix, nosaltres hi afegiríem la tenacitat, la intel·ligència, la capacitat d'anàlisi i d'observació, entre altres virtuts, tot plegat amanit amb un esperit una mica burleta, especialment en els anys de joventut.

Recordem els famosos i problemàtics *Goigs dels nasos de la vila de Sabadell*, un escrit humorístic redactat quan tenia uns 19 anys, durant unes vacances a Sabadell per Nadal de 1777 o per Pasqua de 1778, just abans d'acabar el que aleshores era el batxillerat. El goig va ofendre molts sabadellencs que s'hi van veure retratats. Tot i que no s'hi especifiquen clarament els noms i cognoms de tots els al·ludits n'hem identificat alguns: s'hi esmenta “lo Manó”, que creiem que era Josep Llobet, un retorcedor detingut el 15 de novembre de 1789 pels fets del motí de 1789, que en aquesta darrera data tenia 70 anys (BOSCH, 2003, p. 56); “Jaumet Puigjaner”, que és el nom d'un dels seus mestres de primeres lletres; “lo señor Gay”, notari, “lo señor Mimó notari secretari”; el “Met Galupa”, probablement un familiar de Joan Roca, dit Galupa, o ell mateix, regidor els anys 1781 i 1787 (BOSCH, 2003, p. 29); “los Llobets” deuen ser alguns dels paraires que ens consten l'any 1771 vivint al Raval, i potser un del Pedregar; de “Blasi” no en coneixem cap: el “vell Colom” potser és Joan Colomer, un altre dels detinguts el novembre de 1789 (BOSCH, 2003, p. 56); “lo sagristà [que] és l'hereu Many”,

1 Biografia del Dr. D. Antonio Bosch y Cardellach, *Eco del Vallés. Semanario científico, industrial, agrícola y de noticias. Publicase bajo los auspicios del Instituto Industrial y del Círculo Sabadellés*, domingo 23 de octubre de 1864, p. 1-2 (la cita és a la p. 2); Mateu atribueix els articles a Agustí Rius Borrell (1837-1912), tot i que dona com a data de publicació l'any 1880, creiem que erròniament (MATEU, 1969, p. 2).

pot ser un avantpassat de Josep Crous, que l'any 1814 li diuen Many; o l'al·ludit a la penúltima estrofa “que estanc en carnisseria es transformà” podria ser Josep Roig, que el 1771 era tractant i estanquer i vivia en una casa de propietat a la plaça Major.²

Va ser un cop obtingut el títol que Bosch va anar a Sabadell i es va adonar de l'enrenou: “*Parte luego Bosch a Sabadell a abrazar a su querido padre; però encuentra a su villa natal revuelta contra de él por unos gozos que durante las vacaciones anteriores había compuesto y se conservan aún, ridiculizando las diformes narices que contra su voluntad ostentaban algunos de sus compatriotas.*”³

24

L'any 1929, amb motiu del centenari de la mort de Bosch, es va fer una publicació del *Goig* a la impremta de J. Sallent, revisada per Miquel Carreres i il·lustrada amb boxos de Ricard Marlet (vegeu la il·lustració adjunta). També els va publicar Ernest Mateu (1969); cap de les dues versions s'ajusten ben bé a l'original conservat a l'Arxiu Històric de Sabadell, la transcripció del qual publiquem en l'Annex 1.

Hem d'entendre aquesta obra de Bosch dins del seu context. La literatura burlesca era molt popular a l'època entre els estudiants, també els de la Universitat de Cervera. Només cal recordar que el mateix any 1777 un autor anònim publicava un opuscle titulat *Sermó contra'ls apotecaris, predicat davant la universitat de Cervera per l'estudiant de filosofia parda Simplicí Xarau, natural de Cantallops en lo mes de juliol del any 1777*,⁴ en el qual feia una burla mordent de la professió del que avui seria equiparable a un farmacèutic.

A la ironia del nostre personatge hi podríem afegir un geni que es manifestà sense reserves a l'edat adulta

2 Per Jaume Puigjaner, vegeu Bosch, manuscrit “Resumen històric...”; les referències a 1771 són d'AHS. FM. Cadastre, 1771 (AMH 903/3); la referència a 1814 és d'AHS. AM, Repartiment per la contribució reial, 1814 (AMH 1191/2).

3 El *Eco del Vallès*, 18 setembre 1864, p. 2. Els *Goigs* es conserven a l'AHS, “Obres pedagògiques i literàries”, f. 141-142.

4 Anònim, “Sermó conta'ls apotecaris predicat davant l'universitat de Cervera per l'estudiant de filosofia parda Simplicí Xarau, natural de Cantallops, en lo mes de Juliol del any 1777”, ca. 1850, Col·lecció Roberto Martínez del Río, Museo Internacional del Estudiante, <<http://www.muesodelestudiante.com>>.

Figura 1. Goigs en honra dels nassos més respectables de Sabadell, edició il·lustrada dels “Goigs dels nasos de la vila de Sabadell”, escrit per Anton Bosch i Cardellach a finals de 1777 o principis de 1778, full publicat l'any 1929 en ocasió dels cent anys de la mort de Bosch per la Biblioteca Sabadellenca. El text va ser revisat per Miquel Carreres, imprès per Joan Sallent i il·lustrat amb boxos de Ricard Marlet. (AHS).

i que aflorà en determinats episodis de la seva vida, com ell mateix explica amb tot detall. Un exemple d'això és la baralla a bastonades que va tenir amb l'apotecari Jaume Anisant, l'11 d'octubre de 1794, que descriu així:

“Lo metge Anton Bosch, no havent bastat las reconvençions contra la mala medicina que dispensava lo apotecari Jaume Anisant –publicant sempre mil infàmies contra los metges (...), anà a reconvenir-lo ab tota harmonia, cautelant-se de lo ocorregut en altra ocasió ab lo Dr. Francisco

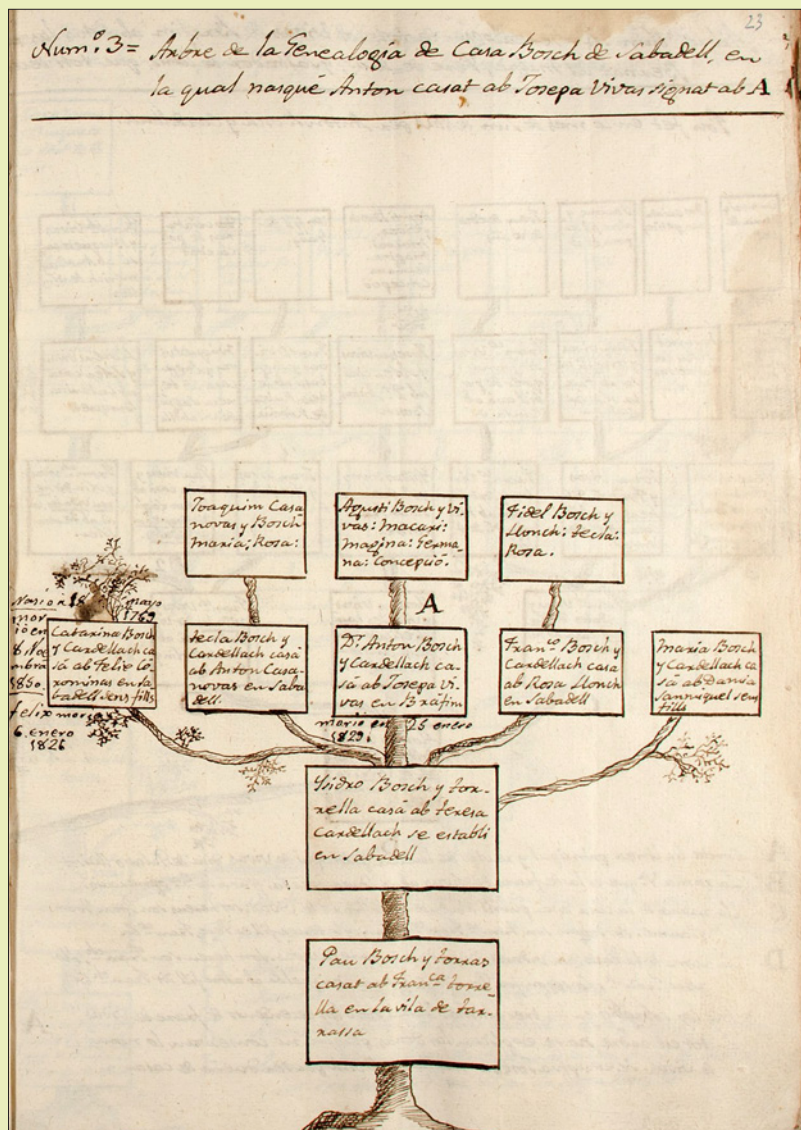

Figura 2. Arbre genealògic de quatre generacions Bosch. Dibuix d'Anton Bosch i Cardellach, 1814 extret de Resumen històric de la casa de Bosch y Vivas de Bràfim..., f. 23r (AHS. 4rt 70-3).

Monblanch, contra lo qual [Anisant] amenasà ab la mà de morter y fou precis desembaynar-li, dit senyor, sa espasa per defensar-se de ell. Efectivament succehí lo mateix. Luego li amenasà [Jaume Anisant a Anton Bosch] amb dita mà de morter y pedras que tenia previngudas volent-lo acomètrer. Per qual motiu, y no podent sufrir sos infames dichteris, dit Bosch li donà moltas bastonadas amb sa mangala, bastó o gayato, y forts cops de pedras en lo cap, quedant Bosch ben satisfet i libre (a excepció de una forta pedrada que a traició li tirà en la cara, que no

fou res ni tingué cap mala resulta). Aquest cas fou molt aplaudit (...). Y ho meresqué molt, en atenció de haver vingut ab tals circumstàncies que dit metge no pogué anar-se'n com ho intentava per evitar-ho" (BOSCH, Memòria..., 2003, p. 226-227).

Ben cert és, doncs, que sabia defensar-se i reaccionar amb contundència, fruit probablement, d'una infantesa i adolescència gens covades, etapes en què es va haver d'espavilar i sobreviure en unes circumstàncies, si no adverses, sí almenys molt austeres.

La genealogia d'Anton Bosch i Cardellach

Segons explica el mateix Anton Bosch i Cardellach (*Resumen històric de la casa de Bosch y Vivas de Bràfim...*), ell va néixer a Sabadell el 13 de gener de 1758.⁵ Els seus pares, Isidre Bosch Torrella (15 de maig de 1728-30 d'agost de 1808), teixidor de lli, i Teresa Cardellach Galí (morta el 24 d'agost de 1776), filla i néta de paraires, eren de Terrassa.⁶ Es casaren a Sabadell el 24 de març de 1755. L'any 1761, Josep Duran Cuiàs i Maria Costa va establir a Isidre Bosch una casa i un hort clos de sis casals al carrer de Sant Antoni (a la banda de migdia), cantonada amb el de Gràcia.⁷ L'any 1766, el pare d'Anton Bosch tenia un del privilegis que permetien alliberar-se d'alguns serveis i contribucions econòmiques (“tabla del general”).⁸ I en el Cadastre de 1771 hi consta que mantenia el privilegi de “taulero”, que vivia en una casa al carrer de Gràcia, on tenia l'espai de treball on hi havia el teler; a més, tenia un hort adjacent de dues setzenes parts de quartera i dues peces de terra: l'una de sembradura al lloc anomenat Tèrmens (amb 2 quarteres de segona i una mica més de 3 de tercera); l'altra, de vinya, al lloc anomenat Casa Rojas (amb poc menys d'una quartera de segona sembradura).⁹

Els arbres de família dibuixats pel mateix Bosch situen la branca paterna a Terrassa, almenys des de 1193, en una masia anomenada Bosch del Molí o de Basea ubicada, segons Bosch, a la part forana de la vila. En aquella data els Bosch van rebre la concessió reial de l'aigua per un molí. L'avi d'Anton Bosch, Pau Bosch Torras, va deixar la casa pairal i va anar a viure al carrer de la Rutlla, al nucli urbà de la vila de Terrassa, cap al 1720, i es casà amb Francesca Torrella, de Matadepera.

Pel que fa a la branca materna, el primer Cardellach que esmenta Bosch és Ramon Cardellach, el seu besavi, un mestre de cases oriünd de França. Teresa, mare de Bosch, seria la quarta filla de vuit germans d'una família ben acomodada formada per Josep, pareire de Terrassa, i de Catalina Galí, filla d'Ignasi Galí. Si posem en el seu context l'arribada de la família Cardellach a Terrassa, hauríem de situar-la en alguna de les onades d'immigració occitana arribades al llarg dels segles XVI i XVII, afavorides per

parlar una llengua molt propera al català i alimentades en el seu origen per un desequilibri entre els recursos econòmics i el nombre d'homes, per no parlar dels contenciosos religiosos. Després del Tractat dels Pirineus (1659) aquesta immigració va esdevenir força especialitzada, és a dir, amb més artesans de tota mena que no pas de treballadors del camp; aquest seria el cas de Ramon Cardellach.¹⁰

Anton va ser el primer noi dels cinc fills d'Isidre Bosch i Teresa Cardellach: Caterina –casada amb Fèlix Coromines, sense fills–, Tecla –casada amb Anton Casanovas Fontanet, pares d'Antoni (1795-1867), Joaquim (1811-1889), Beneta i Maria–, Francesc, a qui anomenaven *Fatxenda* –casat amb Rosa Llonch, pares de Fidel, Tecla i Rosa; Fidel va ser un dels fundadors del grup de músics que van rebre el nom de Fatxendes– i Maria –casada amb Damià Sanmiquel Ustrell, sense fills, oncles de Damià Sanmiquel Dinarès, a qui van nomenar hereu.

De ben jovenet Anton va seguir un camí que no seria el propi de fill primogènit d'un teixidor de lli, el de

5 La data del 13 de gener és de Bosch, “Resumen històric”, fol. 9 v. Mateu, 1969, p. 2, dona la data 12 de gener.

6 Agraïm a la Rosa Barba les informacions que ens ha facilitat sobre l'ascendència terrassenca del metge Bosch, així com les fotografies d'algunes cases pairals, gentilesa de l'Arxiu Tobella de Terrassa. També agraïm les fotografies de Bràfim a Montserrat Ruiz Cardellà i a Eva Ferré Mercadé.

7 AHS. AN, Notari Anton Morros Pujol (E-291/1) (devem aquesta informació a Josep M. Benaül).

8 En ser elegit diputat del Comú l'any 1767, Isidre Bosch “*pudo eximirse con motivo de tener la tabla de general de esta villa*” (A. BOSCH I CARDELLACH, *Anales...*, 1992, vol. 2, p. 252).

9 AHS. FM. Cadastre, 1771 (AMH 903/3).

10 Joan PEYTAVI DEIXONA, “La immigració d'occitans vers Catalunya en època moderna”, dins *Càtars i trobadors. Occitània i Catalunya: renaixença i el futur*, Museu d'Història de Catalunya, Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2003, p. 170-185.

11 Concòrdia feta davant del notari Joan Mimó (AHS. AN, Manuals de Joan Mimó Turull, 1796-1796, f. 57 i ss), reproduïda en facsímil a Ernest MATEU VIDAL, *Antoni Bosch i Cardellach...*, p. 52-56.

12 Segons el Codi Civil de 1984 en aquesta transacció el venedor es reserva el dret de redimir o recuperar l'immoble en un termini màxim de trenta anys. Agraïm al Sr. Adrià Rovira aquesta informació.

13 Ens basem, principalment, en el manuscrit de Bosch, “Resumen històric...”.

14 Anton BOSCH I CARDELLACH, “Resumen històric...”, f. 10, i *Eco del Vallès* (18.09.1864), p. 1.

Fotografia 1. Masia Can Bosc de Basea (o Can Bosc del Moli), situada al terme de Terrassa. Fou la casa pairal de Pau Bosch Torras, avi d'Anton Bosch i Cardellach. Pau Bosch anà a viure dins de la vila, al carrer de la Rutlla, on va néixer Isidre Bosch Torrella. Fotografia de Josep Garcia Argilaga, 1938-39. (Arxiu Tobella).

l'estudi, i va ser el seu germà Francesc, abaixador, del gremi dels paraires, qui va restar a la casa paterna i es va encarregar del manteniment del pare quan aquest va necessitar-ho. Efectivament, a través d'una concòrdia redactada pel mateix Bosch el 22 d'abril de 1795,¹¹ Anton renuncià a l'herència del pare, que li pertocaria com a primogènit, a favor del seu germà Francesc. De fet, Francesc ja s'encarregava del seu pare, segons es desprèn del document. La casa pertanyia als hereus de Cristòfor Fortuny, de Granollers, al qual Isidre l'havia venut "a carta de gràcia",¹² la qual cosa és prou indicativa d'alguna dificultat econòmica. Amb tot, a la concòrdia Isidre es compromet que mentre visqui farà tot els possibles per redimir-la amb la finalitat que el seu fill en pugui disposar amb més llibertat.

El estudis¹³

La família no tenia una bona posició econòmica i Bosch creixia malaltís i dèbil (Bosch escriu "per causa de las condescendències de sa mare"), però amb l'esperit despert. Segons sembla, era "*algo travieso y revoltoso, aunque jamás supo silbar, jugar a pelota, trompo ni milocha*".¹⁴

Algú devia aconsellar els pares que el noi faria bé d'estudiar. Al llarg de la seva formació hi ha molts mestres que tindran sobre ell una petita o gran influència. Sabem, perquè ho descriu ell mateix, que el càrrec de mestre a l'Estudi del Comú de Sabadell l'ocuparen diverses persones mentre ell es va anar formant. Amb el primer mestre, Josep Jofre, aprengué

les primeres lletres. Més tard, l'any 1768, Sixt Quintana li ensenyà gramàtica llatina, al que seguiran Francesc Piulats, Jaume Puiggener i Joan Cases, entre altres. Aquest darrer, que va començar a ser mestre del Comú de Sabadell el 17 d'abril de 1770, va ser la persona amb qui va tenir una etapa de formació més llarga, ja que abans va estudiar dos anys amb ell a Palau-solità. Aquest mestre tenia una certa requesta a Sabadell, malgrat que Bosch, anys més tard, en faria una condescendent valoració en una breu nota biogràfica, amb motiu del seu traspàs el 27 d'octubre de 1799: "Era natural de Guissona; havia estudiat Filosofia y algun Moral. Casà ab una llevadora ab la qual vingué a esta vila, tingué 2 fillas. Morta aquella, casà ab altra viuda, ab la qual continuà fins dos anys atrás. Morta ésta, casà ab altra que vuy viu y a qui deixa lo fruyt de 700 lliuras que havia ahorrat, manant que de la propietat se.n celebràs missas si ella moria o casaba. Fou home de no gran intel·ligència ni malicia, honrat, ben parlat, poch polítich. Sabia ensenyar los principis de la Gramàtica llatina sens profundisar en ella. En la ensenyansa de llegir y escriurer no fou molt compatent, però era ben suficient, y tragué molts deixebles, atès lo poc salari de 100 lliuras anuals". El 4 de novembre el succeí Joan Capistrano Cusí, cunyat d'Anton Argemir.¹⁵

Mentre estudiava a Palau-solità (vers 1768-1770), sol i sense la família, començà la seva singladura de supervivència, que no va abandonar fins que aconseguí una bona posició com a metge a Bràfim. Feia de mestre a dos nois de Ca n'Aiguader, un mas situat a la dreta de la serra de Palau-solità i a la dreta de la riera de Caldes, la casa on estava acollit; també s'estrenà com a criat o ajudant a casa del capellà de Palau-solità, Salvador Costa, el qual influí per tal que el noi continués estudiant.

Més endavant, i després de passar dos anys a Sabadell, on s'havia traslladat el mestre Cases, els pares l'enviaren a estudiar als Escolapis de Mataró. Era l'any 1772. Allí, amb catorze anys, tornà a exercir de criat, al servei de l'advocat Miquel Sanromà.¹⁶ Bosch en conservava molt bon record i destacava una volta que van fer junts amb cavall per Cardedeu, Moià, Manresa i tot el Vallès.¹⁷

Els Escolapis de Mataró havien aconseguit ser, l'any 1751, la seu de la Província autònoma de

Catalunya jeràrquicament lligada de manera directa a la Cúria Generalícia de l'Orde situada a Roma. Així, no és estrany que el Col·legi de Santa Anna de Mataró esdevingués el capdavanter en continguts culturals i pedagògics. La nova escola s'inauguraria amb tota solemnitat l'any 1754.¹⁸ En aquesta nova seu Bosch continuà els estudis de gramàtica, retòrica i poesia, considerats d'ensenyament mitjà, que anaven a càrrec de dos professors, els pares Josep Pont i Estanislau Tor de Sant Josep. Aquest darrer, especialista en llengua llatina, era a més el director del col·legi de Santa Anna. A Mataró Bosch s'inicià en una sòlida formació humanista, sabem que almenys des de 1771 els exàmens eren públics. Aquell mateix any, és a dir, un any abans de l'arribada de Bosch, entre els dies 29 i 30 de juliol, els alumnes, a banda de respondre nombroses preguntes sobre geografia, van fer traduccions de l'*Art poètica* d'Horaci, el llibre de les *Lires*, l'obra *De tristibus* d'Ovidi, les dotze *Eneides* de Virgili, *Epigrames selectes* de Marcial, obres de Terenci i les *Faules* de Fedre. A aquells forçats poetes, a més, se'ls va instar a fer composicions en honor de santa Anna, a demostrar coneixements sobre escriptura i història sagrada, com també a presentar traduccions de les obres d'*Història romana* d'Eutropi, la vida de *Capitans Il·lustres* de Corneli Nepos i de cartes selectes de Ciceró.¹⁹

15 Anton BOSCH I CARDELLACH, *Memòria de las cosas notables* ..., edició de 2003, p. 374-376.

16 Segons el Directori del Rector de Santa Maria de Mataró, la casa de Miquel Sanromà era una de les nou cases de Mataró que tenien un oratori o capella privada entre 1776 i 1780. Roser SALICRÍ I LLUCH, "El Directori del Parroch de Damià Sumalla. Esbòs d'una estructura i ornabitació parroquial al darrer terç del segle XVIII: Santa Maria de Mataró", *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, p. 10-36

17 *Eco del Vallès*, (18.09.1864), p. 1.

18 José POCH GALLART, *Las Escuelas Pías de Mataró. La iglesia de Santa Ana y el Hno. José Guardia de S. Juan Bautista: apuntes históricos y documentos*, Mataró: Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Mataró, 1963

19 *Academia de humanidad que en dos dias y actos diferentes ofrecen al público los discípulos de las Escuelas Pias del Colegio de Santa Ana de la ciudad de Mataró bajo la dirección del P. Estanislao Tor de San Josef, y se representará en el mismo colegio los días 29 y 30 de julio de 1771*, Barcelona: Imp. Juan Jolis y Bernardo Pla, 1771 (Arxiu Provincial de l'Escola Pia de Catalunya).

20 Claudio VILÀ PALÀ, *Escuelas Pías de Mataró. Su historial pedagógico*, Salamanca, 1972, p. 328-333.

Fotografia 2. Masia Can Torrella de Baix, situada al terme de Matadepera. Fou la casa pairal de Francesca Torrella, àvia paterna d'Anton Bosch i Cardellach. Fotografia de Joan Colomer, 1929-31. (Arxiu Tobella).

El 1774 Bosch deixà Mataró després d'aprovar els estudis de gramàtica llatina, retòrica i poesia. Era el moment d'iniciar-se en els estudis superiors i de començar els estudis de filosofia. Les causes de la sortida de Bosch de Mataró les hauríem de buscar, tal vegada, en la profunda crisi que havia patit l'aula de Filosofia del Col·legi de Santa Anna a partir de 1772, per la incapacitat de nomenar un lector que fos acceptat per totes les parts implicades. Així, el curs 1772-1773 se suprimiren els estudis de filosofia la qual cosa provocà una fugida dels alumnes cap a Barcelona i cap a Cervera.²⁰

Davant d'aquesta situació, ell entrà com a alumne de filosofia al Col·legi Episcopal de Barcelona el març de 1774, aleshores situat a la Rambla. S'orientava, doncs, cap a fer la carrera eclesiàstica. A la família hi havia tradició: la mare de Bosch tenia un germà jesuïta (Josep Cardellach Galí) i un altre germà benedictí a Montserrat (Miquel Cardellach Galí), com també un nebot del pare, és a dir, un cosí d'Anton Bosch i Cardellach, un any més jove, que va començar per ser mestre de capella del Sant Esperit de Terrassa i va arribar a prevere d'alguna parròquia de Barcelona (Pere Bosch Pi, 1759-1831).²¹ Allà estudià retòrica

amb el reverend Anton Font i, durant el curs següent, filosofia amb el seu compatrici Fèlix Amat (Sabadell, 1750 - Barcelona, 1824), aleshores acabat d'ordenar capellà, i cap de patges del bisbe Josep Climent. Fèlix Amat mantenia relacions amb Sabadell, com mostra el fet que l'any 1781 féu el sermó del Rosari a la Confraria del Roser.²² Uns anys més tard (1784), Amat obtindria la Canongia Magistral de Tarragona, abans de traslladar-se a Madrid, i la seva càtedra de filosofia la continuaria Gaspar Llander. Bosch entrà en aquest col·legi al darrer any del mandat de Josep Climent com a bisbe de Barcelona, que acabà el 1775, quan renuncià al càrrec, a causa de les desconfiances generades, i decidí, amb 69 anys, retirar-se a la seva ciutat natal, Castelló. Climent fou un prestigiós prelat il·lustrat, que havia renovat el pla d'estudis del Col·legi Episcopal, l'únic centre d'ensenyament superior a Barcelona, després que Felip V suprimís la universitat. Climent va fer de mediador quan va tenir lloc el motí de 1773 contra les quintes. Durant el seu mandat, aquest bisbe va procurar fer més austera la celebració litúrgica i va impulsar la utilització del català en la redacció de les visites pastorals.

Aquest va ser el marc cultural en què Anton Bosch i Cardellach va començar la seva estada a Barcelona. Mentre estudiava, es mantenia fent de criat o de mestre en algunes cases. Esmenta especialment que feia de mestre a casa del sastre Josep Serratosà i de criat a les cases de Gaetano Badia, Anton Puget i Josep Barberí.²³

El 1776, en morir la seva mare (el seu pare es casà en segones núpcies amb Isabel Pernau), Bosch féu un gir en els seus estudis, que fins ara l'encaminaven a la carrera eclesiàstica, i potser aleshores ja va pensar a estudiar medicina. No podem menystenir, però, la influència que hauria pogut tenir Amat sobre Bosch. Aquest darrer tenia ben present el mestratge del seu compatrici (no s'oblidà de felicitar-lo l'any 1803 amb motiu del seu nomenament com abat de San Ildefonso, a Madrid, una felicitació que respongué Fèlix Amat felicitant Bosch per la medalla d'honor que havia rebut en premi de la Real Acadèmia Medico Pràctica de Barcelona).²⁴

Així, l'any 1776, Bosch abandonà Barcelona per anar a Cervera, ja que era on es podria habilitar

per graduar-se en batxiller de Filosofia. A Cervera la Universitat es componia de cinc facultats. Entre aquestes, la de Filosofia efectuava la selecció, ja que el títol de batxiller que s'obtenia en aprovar el tercer curs facultava per ingressar a les altres i aquest era un requisit imprescindible. Bosch seguia el curs de filosofia amb el seu catedràtic, Josep Prat, i aconseguí el títol el 8 de maig de 1778. Ell mateix explica que li havien atorgat gratuïtament com el "més benemèrit", i que, abans, el 30 de desembre de 1777, havia defensat les conclusions generals, que foren impreses i presidides per Miquel Mora.²⁵ Va ser en aquests moments quan Anton Bosch, en una estada a Sabadell, va escriure l'esmentat *Goig dels nassos de la vila de Sabadell*.

Com es pot suposar Bosch, a Cervera, s'havia de mantenir sense l'ajut de la família. Feia de criat a la comuna de Ramon Sanz, Manuel Escrivà i Francisco Font; també obtenia alguns recursos de col·laborar en la *tuna* (BOSCH, "Resumen...", f. 10v). Per viure es troba hostatjat al Col·legi dels Pobres Estudiants o de la Santa Creu. Segons Angel Magarzo,²⁶ el Col·legi de Pobres Estudiants o de la Santa Creu, donava habitació a més de 100 estudiants i repartia

21 Vegeu els arbres genealògics adjunts a Anton BOSCH I CARDELLACH, "Resumen històric...", els germans Cardellach Galí a l'arbre núm. 2; Pere Bosch Pi al núm. 1; la referència a la vinculació de Pere Bosch al Sant Esperit de Terrassa i les dates de naixement i mort, són de Sandra CORONEL, Jordi RIFÉ, Josep M. GREGORI, "L'arxiu de manuscrits musicals de la Basílica del Sant Esperit de Terrassa", *Revista Catalana de Musicologia*, núm. 1 (2001) [en línia a RACO].

22 Ramon CORTS I BLAY, *L'Arquebisbe Fèlix Amat (1750-1824) i l'última Il·lustració espanyola*, [Barcelona]: Facultat de Teologia de Catalunya: Herder, 1992, p. 82 (agraïm aquesta informació a Josep M. Benaül).

23 Anton BOSCH I CARDELLACH, "Resumen històric...", f. 9v-10.

24 Anton BOSCH I CARDELLACH, *Memòria de las cosas notables...*, p. 442.

25 Anton BOSCH I CARDELLACH, "Resumen històric...", f. 9v-10r.

26 Àngel MAGARZO I VAQUER, "Estudis i estudiants a la Universitat de Cervera 1715-1842", *Miscel·lània Cerverina*, núm. 1 (1983), p. 101.

27 MADRAZO, *op. cit.*, p. 96.

28 Ha estat estudiada i publicada a Margarida TRIAS, *L'humor d'un il·lustrat: edició d'una carta de Bosch i Cardellach*, Sabadell: Fundació Bosch i Cardellach, 2008, p. 58-59 (Quaderns d'Arxiu de la Fundació Bosch i Cardellach; 106).

menjar, diàriament, a més de 200. Les condicions eren inferiors a les dels altres col·legis, però era totalment gratuït i va afavorir que molts joves pobres tinguessin estudis. El mateix autor explica com eren les condicions de vida en aquest col·legi:

“El Colegio de Pobres Estudiantes es muy estrecho y reducido, y los estudiantes se reparten en cuadras angostas, precisando la estrechez del terreno a poner tres o cuatro camas en alguna de ellas y con tres estudiantes en cada cama y en muchas, cuatro.

El aire sutil y los vientos continuados que baten esta población en todo el invierno, hacen llevadera la estrechez explicada, pero si ha de seguir en la misma hasta fines de mayo o mediados de junio, será ciertamente insufrible la habitación y es de recelar todos los años, según dicen los médicos, que con el calor pique alguna epidemia o infección contagiosa en aquel pobre Colegio, de ahí, nuestra imposibilidad en alargar la duración del curso (...).”²⁷

En el camí de fer-se “*un medico grande en un hombre de pequeña estatura, flaco y pálido*”

Bosch es va decidir pels estudis de medicina. Se n’anà a València l’agost de 1778, després d’una breu estada a Sabadell, durant la qual va constatar com de malament havia estat rebut el seu *Goig*. Abans d’anar a València, Bosch i uns companys van intentar anar a Montpeller, on els estudis de medicina tenien un nivell molt alt, però van ser detinguts a Perpinyà, amb passaports falsos. De retorn, van passejar-se pel Rosselló, la Cerdanya, la plana de Vic i el Lluçanès.

Sobre el que pensava de la medicina és molt significativa la carta en forma de poema, “Resposta á una carta de un estudiante incògnit que demana informes sobre lo estudiar medicina en Valencia, i deixar la teologia per causa de una miñona, presuposant que sols havia estudiar bé las sùmulas, y poca gramàtica”, coneguda també com “Romance sobre los estudis de València”, una llarga carta adreçada a un destinatari inventat, que es troba dins del recull titulat: *Obres pedagògiques i literàries*.²⁸

“(…)

Per esto la medicina
un bon pegat m’apareix

que per a curar la nafra
de l’amor, ella és l’ungüent.
en ésta molts se n’hi curen
que de climes estrangers
a ésta vénen per lo auge
en què tant ella floreix;
i en tant que a dir m’obliga
que a ésta vénen sols perquè
de la font de medicina
vol bèurer lo qui té set:
Lo estudiar és moltíssim
però lo profit immens;
los estudiants aplicats,
los catedràtics molt més,
i perquè no hi haja pigres
la llista sempre es llegeix
i si casualment algú
la lliçó no diu com deu
amb una creu s’assenyala,
i sens haver-n’hi molt feix
sinó unes deu o dotze
adiós any, que perdut és.
(...).”

Aquesta epístola datada a València el 4 de gener de 1781, mentre feia el tercer curs de la carrera, mostra, més enllà de les vel·leïtats literàries, la visió de la medicina com una bona sortida professional. A més, en situar l’escrit en la trajectòria de Bosch, ens atrevim a formular la hipòtesi que de fet l’escrit no tenia cap destinatari, sinó que expressava la reflexió de l’autor en relació amb la decisió que havia fet l’any 1776 de deixar els estudis eclesiàstics i preparar-se per començar medicina.

Mentre va viure a València, com de costum, s’hagué de guanyar la vida. Li va servir, en paraules seves, “lo copiar papers y dar llistons” (“Resumen històrich...”, f. 10v). Ensenyava gramàtica i retòrica a casa del doctor Jacinto Piquer (“Resumen històrich...”, f. 9v). I no era l’únic estudiant de família de pocs recursos que cursava la carrera de medicina a València. Langas, el catedràtic d’anatomia va endarrerir l’hora d’entrada a la seva classe, de les 7 a les 11, justificant-ho, segons les seves pròpies paraules, pel fet que els estudiants de medicina: “*son*

Fotografia 3. Anton Bosch i Cardellach va deixar escrit que, un cop casat amb Josepa Vivas, els anys que va viure a Bràfim (entre 1785 i 1787 i entre 1804 i vers 1822) habitava "la casa de Bosch i Vivas existent en lo carrer Nou, que ara diem Carreró de la vila de Bràfim" (avui és el carrer del Dr. Puig, 19, una casa que es coneix com la de cal Sisco Miquel), juliol de 2012. Fotografia d'Eva Ferré Mercadé.

gente pobre, que sirve, y a esta hora están ocupados en las casas donde sirven".²⁹

En els seus escrits anotà qui van ser els seus professors; n'esmenta sis: Pere Barrachina i Tomàs Vilanova, d'aforismes; Josep Gascó, de botànica; Rafel Llombart, de matèria mèdica, i Vicens Adalid, de prima. Però d'entre tots ells en destacarà un de singular: el doctor Joaquim Llombart de qui dirà: "era lo extraordinari".³⁰ Consultava la biblioteca episcopal, on va començar a interessar-se per la història i altres disciplines humanístiques (*Eco del Vallès*, 23.10.1864), a més de seguir amb èxits els estudis de medicina. Ell mateix deixa escrit que va tenir un cert èxit acadèmic, ja que explica que el darrer any havia entrat alguna vegada a argumentar de filosofia en conclusions públiques en el teatre major de la Universitat: "honor y mèrit no comú", i havia exercit de director en el seu teatre anatòmic a alhora que començava la pràctica de visitar malalts.³¹

Quan havia de començar el quart d'any de medicina, l'any 1781, es matriculà a la Universitat d'Osca, on va tenir de professors els doctors Jaime Ciprés i Joaquim Castillo. Els estudis en la Universitat d'Osca eren més deficients que els de València; segons el mateix Bosch, "*Todo se reducía a ir algunas veces a la escuela, donde el catedrático leía o explicaba poco o nada de medicina*" (citació inclosa a *Eco del Vallés*, 23.10.1864, p. 1).

Malgrat la seva voluntat de treballar amb disciplina, Bosch també va tenir temps, al llarg dels anys d'estudi, de divertir-se i veure món. Bosch explica que una altra

manera de mantenir-se era participar en la *tuna*, que era una mena d'organització d'estudiants que, per grups, cantaven i tocaven instruments musicals, generalment de corda i percussió, i amb això guanyaven per viure i per fer viatges, ja fos per veure món, o bé per tornar a casa, per vacances. Feien gresca i, en certa manera, vagabundejaven. Per això, Anton Bosch matisava la seva actitud, en escriure els seus records "en los dies y temporadas posibles, subsistia de la *tuna*, temperant-se a lo necessari per a viurer sens viciar-se en sa continuació y may deixant de vista las obligaciones de sos estudios y facultat".³² Amb la *tuna* va fer diversos viatges dels quals només n'exemplifiquem un de prou significatiu. Entre el segon i tercer curs de medicina va fer una viatge per Espanya amb altres companys. Arribats a Madrid, i després d'haver-se fet passaports falsos, van ser empresonats i conduïts a la presó de Vivaque,³³ on els esperava la condemna d'anar a servir el rei a la guerra de Gibraltar. Només van poder sortir d'aquell tràngol gràcies a la intercessió del blanenc Antoni Palau Verdera (1734-1793),³⁴ botànic, que havia guanyat l'oposició al Real Jardín Botánico de Madrid el 1773, i hi impartia cursos, seguits majoritàriament per metges, cirurgians i apotecaris, entre els mesos d'abril i juliol. No és, doncs, estrany que intercedís pels agosarats estudiants de medicina.³⁵

Hem de tenir present que els estudiants disposaven d'unes llargues vacances. La *tuna* era, doncs, un mitjà de subsistència i de viatjar força acceptable. De fet, els estudiants eren, a l'època, com un estament, vestien una mena d'hàbit i per tant eren perfectament reconeixibles per la resta de la societat, podien viure de contar rondalles i especialment de la música. Vicente de la Fuente³⁶ l'any 1842 ens transcriu les aventures del Bachiller Sotanillas, estudiant de la Universitat d'Alcalá de Henares a la darrereria del segle XVIII, que en arribar a les vacances de Setmana Santa va sortir de *tuna* amb sis companys i, després de recórrer diversos pobles i d'acabar envestit per un toro, en retornar a Alcalà fou conduït amb els seus companys a la presó de la Universitat on purgarien les seves malifetes:

"Eramos siete que salimos de Alcalá con dos guitarras, clarinete y violín, pandereta y un salterio, que sirvió más para llamar la atención a los palanes, que de armonia, pues apanas tenia cuerdas. Yo tocaba mi guitarra punteando, y en la otra rasgaba uno que llamábamos

29 Mariano PESET, José Luís PESET, María FERNANDO MANCEBO, Estudiantes i Graus, VV.AA, *Història de la Universitat de València, II. La Universitat il·lustrada*, València, 1999, p. 165.

30 Anton BOSCH I CARDELLACH, "Resumen històrich...", f. 10r.

31 Ibídem.

32 Ibídem, f. 10v.

33 Vivaque era el nom que rebia la guàrdia principal a les places d'armes. A Madrid el Vivaque va estar situat fins a principis del segle XIX a la guàrdia del Principal a l'antiga casa de Correus.

34 Pasqual BERNAT, "Antoni Palau i Verdera [1734-1794] un botànic blanenc de la il·lustració", *Blanda*, núm. 11 (2008), p. 20-29.

35 Episodi descrit a: Biografia del Dr. D. Antonio Bosch y Cardellach II, *El Eco del Vallés*, (23.10.1864).

36 Vicente DE LA FUENTE, Costumbres estudiantinas. La Tuna, *Semanario pintoresco Español*, 8 de mayo de 1842, p. 149-152.

Pocosebo. La Pandereta la tocaba Ruleta (el partícipe de mis calzones), y llevábamos de postulante a uno que llamábamos el Romo, que aunque no tenía estudios, podía graduarse en doctor en gramática parda. Excepto este, todos los demás eramos personas decentes, solo que habíamos venido a menos”.

34

En acabar el curs d’Osca, el mes de maig de 1782, Bosch tornà a Barcelona per tal de fer les pràctiques. Les va fer al costat del metge Benet Pujol de l’Hospital General de Barcelona (Hospital de la Santa Creu). Benet Pujol era nascut a Centelles i es va graduar a Cervera l’any 1770; aquell mateix any va ser nomenat metge de l’Hospital de la Santa Creu de Barcelona i en va esdevenir el metge principal l’any 1781. Fou nomenat primer metge de l’Hospital l’any 1791 (a partir d’aleshores només passava visites matinals). Pujol va ser professor substituït del Reial Col·legi de Cirurgia de Barcelona i fou nomenat catedràtic de Medicina Teòrico-Pràctica l’any 1793.³⁷ Fins al març de 1783, Bosch va acompanyar el doctor Benet a les seves visites. Segons va escriure, va aprendre molt de Pujol: al matí, abans de sortir el sol, anaven tots dos a l’hospital i a les cases, fins a les 10; aleshores Bosch anava a estudiar a la biblioteca del mestre; al migdia, abans de dinar, tornava a visitar els malalts de l’hospital; hi tornava a la tarda; en acabat, després d’uns moments de lleure, de 9 a 11, tornava a estudiar (*Eco del Vallès*, 23.10.1864, p. 1).

Al cap d’un any, el març de 1783, quan ja tenia tots els certificats requerits, anà a Cervera a obtenir el grau de batxiller en medicina; el 2 d’abril passà els exàmens de revàlida i tres dies després obtingué el grau major de la seva facultat, la llicenciatura, segons especifica “ab tots los honors” (BOSCH, “Resumen...”, f. 10). Després d’obtenir el títol, encara continuà les pràctiques al costat del metge Benet Pujol, mentre començava a tenir alguns malalts pel seu compte.

Així va ser com Anton Bosch i Cardellach va esdevenir metge. En paraules seves, “*un medico grande en un hombre de pequeña estatura, flaco y pálido*”. És el que va escriure de si mateix Anton Bosch i Cardellach en el verset que va enviar a la que seria la seva primera esposa, quan ell ja estava instal·lat a Bràfim i esperava que aviat pogués arribar ella (vegeu l’annex).

Metge de Bràfim

El 16 de juliol de 1783 comença a exercir de metge a Bràfim (una vila que aleshores no arribava als 1.000 habitants, quan Sabadell superava els 2.500 habitants), acompanyat de la seva germana Tecla (que més endavant es casaria amb Antoni Casanovas i serien pares d’Antoni Casanovas Bosch). Abans havia signat capítols matrimonials amb Teresa Ribas Juvany, orfe de pare i mare, pagesos de Cànoves (Vallès Oriental), que estava tutelada per dos cosins germans, els reverends Isidre Rech i Pere Albanell, i acollida a casa d’una família benestant de Barcelona, la família Generes (BOSCH, “Resumen...”, f. 10v).

La impressió que causà a Bosch la vila de Bràfim i els seus primers temps de metge en aquesta plaça els podem deduir del poema que va escriure a la seva promesa al cap de pocs dies de la seva arribada i que transcrivim en annex. A la carta, a banda de mostrar l’enyorança, explica com ha estat de ben rebut a Bràfim i com és la seva vida allí.

La núvia, Teresa Ribas, posseïa un petit dot de 150 lliures administrat pels seus tutors. D’aquest dot Bosch ja se n’havia emportat 100 lliures en el moment de signar capítols i se’ls havia gastat en l’obtenció del grau de llicenciat a Cervera. Pràcticament un any i mig més tard, el 2 de febrer de 1785, Bosch es casà per poders atorgats al seu pare. Però el matrimoni durarà ben poc. El dia 13 de febrer Teresa arribà a Bràfim, amb la resta del dot i greument malalta de tuberculosi, i va morir al cap de 39 dies, el dia de Dijous Sant. El tema del dot va portar cua, perquè els dos cosins el volien recuperar. Malgrat tot, Bosch va justificar el no retorn dels diners per les despeses de l’atenció mèdica i dels funerals, tot lamentant l’engany del qual havia estat víctima, ja que no li havien dit res de la malaltia de la seva promesa (BOSCH, “Resumen...”, f. 10v).

37 Alfons ZARZOSO, *Medicina i Il·lustració a Catalunya. La formació de l’Acadèmia Mèdico-Pràctica de Barcelona*, Barcelona: Fundació Noguera, 2004, p. 145, 1554, 192, 194-195; Jacint CORBELLÀ, Josep SECULÍ, *Nomina Academicorum 1770-1995*, Barcelona: Reial Acadèmia de Medicina, 1995, p. 15.

38 Miquel CARRERAS COSTAJUSSÀ, *Línies d’història ciutadana*, Sabadell: Biblioteca Sadellenca, 1930, p. 53.

Fotografia 4. Vista general de la vila de Bràfim avui, març de 2012. Fotografia d'Àngels Casanovas.

Amb tot, a Bràfim Bosch havia començat una pròspera carrera de metge que culminà més tard amb el retorn a Sabadell, quan a la seva activitat científica s'hi adjuntà una notable acció com a arxiver i secretari de la vila. Així, la seva obra escrita i les seves activitats públiques li han valgut *a posteriori* els elogis de molts conciutadans. Entre les quals volem destacar les paraules que li dedicà Miquel Carreras l'any 1930:

Deia Miquel Carreras l'any 1930 sobre Anton Bosch i Cardellach:

“(…) un dels que més ho mereix [arribar a la notorietat] davant dels erudits –comesa dels quals és l'exercici de la justícia històrica– és Bosch i Cardellach, la notorietat del qual hauria d'interessar a tots nosaltres perquè és, entre tots, el sabadellench més radicalment del seu poble, al

qual va donar-se amb cos i ànima, prestant-li en l'ordre públic, tots els serveis que aconsella l'abnegació patrícia, i dedicant, en altres esferes, al major profit del seu poble tota la gran ciència que havia pogut obtenir: en medicina, història i pedagogia.”³⁸ ●

Annex 1

“Goigs dels nasos de la vila de Sabadell”

Manuscrit no datat, escrit, segons sembla, durant unes vacances que va passar a casa dels pares, el Nadal de 1777 o la Setmana Santa de 1778 (la font d'aquesta datació es dedueix de l'article publicat a *Eco del Vallés* el 18 de setembre de 1864, acceptant que l'anònim escriptor es basa en l'autobiografia d'Anton Bosch i Cardellach, “Sucesos de mi vida”, no localitzada), dins “Obres pedagògiques...”, f. 141-142v de l'actual ordenació, però manuscrit situat en el primer lloc de la llista feta pel mateix Anton Bosch i Cardellach (vegeu f. 145v-146).

36

“Goigs dels nasos de la vila de Sabadell”

De bandomas al tropell
de Sabadell
Alabem en plena boca
los grossos nasos de croca

Per ser tal la extravagància
y abundància
dels nasos, ab alegria
se-n ha erigit confraria
a la instància
de-n Jaumet Nas, que a porfia
l-a fundada ab ple concell
de Sabadell

Alabem ab plena boca
[los grossos nasos de croca]

Al gloriós Sant Nazari
aniversari
ab molta gran devoció
ab ofici y professó
li es tributari
aquest gremi ab gran rahó
en honra de tal joyell
[Alabem...]

De aquest gremi, lo prió
és lo Manó
ab son nas tan excel·lent
que no hi ha entre tal gent
altre milló
que per señalar lo vent
lo seu nas sembla l-panell

[Alabem...]

Lo susprió anomenat
per sa bondat
és lo Jaumet Puigjaner
més, com ell té tant que fer,
n'han sortejat
en son lloch al calderer
com a confrare tan bell

[Alabem...]

Lo señor Gay ab gran gana
una sardana
de administrador honora
pues per administradora
a sa germana
pren per son nas, que enamora,
y són la honra ella y ell

[Alabem...]

Lo señor Mimó notari
secretari
li han donat per desofici
y per tan gran benefici
en temps tan vari
per complir ab son ofici
ell és qui porta el garbell

[Alabem...]

De banderado lo empleo
sens rodeo
al Met Galupa han donat
y entremitg de tal mercat
porta el trofeu
ab son nas tan refilat

més que qualsevol fusell

[Alabem...]

Per veguers, los més perfets
són los Llobets
lo Ramon Blasi después
y el vell Colom també n'és,
y a més de aquets,
altres n'i ha que han pretès
ser verguers de aquest burdell

[Alabem...]

Lo sagristà és l'hereu Many,
per capcigrany,
perquè, com és tan llanut,
si no hi ha nyam nyam, cucut,
veureu lo afany
ab lo que per forsa acut
y és la burla son clatell

[Alabem...]

De aquesta vila, los nassos,
per més grassos,
tinch a tots los sobredits:
dels demés, són infinits
los molts atrassos
de diformes y axarits
enclosos en est mantell

[Alabem...]

Si jo podia ensumà
també menjà
moltes més coses diria,
que estanch en carniceria
es transformà

De Nasorums al burdell
de Sabadell
alabem ab plena boca
los grossos nasos de croca

Orate pro vobis nesti nasti per magni

ut in nasorum solament inveriatis

Oremus...

Annex 2

Carta en vers d'Anton Bosch i Cardellach a la que més endavant seria la seva primera esposa, Teresa Ribas. Bràfim, 23 de juliol de 1783

AHS. Biblioteca (8au 7-4)

Bosch i Cardellach, Anton, “Carta noticiant son camí a Bràfim, descrivint esta vila, y la espècie de vida que feya en ella en los primers dies de son arribo. Dirigida a Teresa Ribas”. Manuscrit datat a Bràfim el 23 de juliol de 1783), dins “Obres pedagògiques...”, f. 106r-107v de la actual ordenació, però manuscrit situat en el quart lloc de la llista feta pel mateix Anton Bosch i Cardellach (vegeu f. 145v-146).

37

“Carta noticiant son camí a Bràfim, descrivint esta vila, y la especie de vida que feya en ella en los primers dies de son arribo. Dirigida a Teresa Ribas.”

Després que del de profundis
de despedir-me, Teresa,
per·a marxar sens peresa
quedí jo de moribundis
com tu, morta de tristesa

Després que de Barcelona
me·n vinguí a esta terra,
vaig quedar com una mona,
per veurer que així·m desterra
ma estrella, de ta persona.

Per·l camí ab la inclemència
de vents, pols, y de calors
comensí la penitència,
que hauré de fer en ta ausència
per nosaltres, pecadors

Arribí, y encontinent
me vegí tot circuhit
del Ilustre Ajuntament,
que vent-se tan ben servit
[//f. 106v//]
quedà loco de content

Al revés ha estat en mi,
que encara que me ha agradat
la vila y circumveynat,
de vèurer-m sens tu así
quedo content y enganyat.

Lo estudià-m diverteix,
que no tinch altre consol,
la feyna no-m aturdeix,
y ab tot lo que succeheix
jo me estich fet un mussol.

Segons és la mia vida
a las tres me he de llevar,
y la Patrona-m convida
a las set per-a almorsar,
y a dinàa las dotse crida.

Jo dormo fins a las tres,
y sens passejà un instant
sopo a las set, y después
ja de casa no-m moch més;
veja's com me vaig mudant.

La conducta és principal,
segons me pinta la gent,
però jo veig que sols val
per passar un aprenent
una decència tal qual.

De visitas n-i ha tant lluny,
que distan una hora y mitja,
terra plana com lo puny [//f. 107//]
y lo sol no se-m esmuny
entre los grans raigs que esquitxa.

Més negre que-l meu pecat,
y més cremat que-l meu fetge
me té aquest sol tan heretge;

que tan sols negre y cremat
pot ser de esta terra un metge.
Vaig passant lo pelegrí
anant per-ls plans y montanyas;
y visitant per assí
ficat dintre las cabanyas
semblo Fra Joan Garí.

La terra és deliciosa,
molt fèrtil y divertida
la gent és bulliciosa;
y per tu no hi falta cosa
per passar alegre vida.

Hi ha rector y capellans,
bona Iglésia y campanar,
festas de minerva y sants;
y entre professons y cants
te podràs beatificar.

Una ermita molt cercana
entreté al poble devot,
de las limosnas que afana
viu lo ermità, y la ermitana,
los ermitanets y tot.

Apotecari y barber
y los metges a trompons
[//f. 107v//]
menescal y un sabater,
ab dos sastres y un farrer
honran estos carrerons.

Teixidors, y tres boters,
molts parayres y pagesos,
los demés, ayguardenters,
notaris no hi són admesos
que ja som prou mentiders.

Esta vila no és molt xica,
y segons lo que-s descobra
lo comers la multiplica;
y no obstant que és vila rica
tenen lo metge molt pobra.

Bonas ayguas, moltas cols,

molts vins, y molt ayguardent,
moltes figas y fasols,
pa bastant y bona gent
digas, del demés, què vols?

Aixó és quant te puch dir
de aquest meu desterro honrat;
fora llarch de referir
si havia de resumir
tot lo demés que ha passat.

Aquí se acaba lo humor
y se·m aseca la veu
quedant sempre de tot cor
fet per tu un pregadéu
Anton Bosch ton servidor

Bràfim, 23 juliol 1783 ●